JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER
14 päivänä joulukuuta 1995 *

1. Tribunal de commerce d'Albi, Ranska, on esittänyt tämän ennakkoratkaisukysymyksen sellaisen siviilioikeudenkäynnin yhteydessä, jonka useat Tarnissa toimivat autojen jälleenmyyjät — Grand Garage Albigeois, Ets Marlaud, Rossi Automobiles, Albi Automobiles, Garage Maurel et Fils, Sud Auto, Grands Garages de Castres, Garage Pirola, Grand Garage de la Gare, Mazametaine Automobile, Ets Capmartin ja Graulhet Automobiles — ovat panneet vireille Garage Massol SARL:ää (jäljempänä Massol) vastaan syyttäen tätä vilpillisestä kilpailusta.

2. Kantajina olevat yhtiöt syyttävät vastaajaa varsinaisesti siitä, että tämä oli harjoittanut uusien moottoriajoneuvojen myyntiä näiden ajoneuvojen "virallisen" jakeluverkoston ulkopuolella noudattamatta alalla kantajien mukaan sovellettavia yhteisön säädöksiä, ja esimerkiksi siitä, että vastaaja olisi harjoittanut laitonta ja harhaanjohtavaa mainontaa; kaikki nämä toimet oli katsottava vilpilliseksi kilpailuksi, ja ne olivat aiheuttaneet vahinkoa kantajien eduille Peugeot- Citroën-, Ford-, Honda-, ja Renault-merkkisten autojen yksinmyyjinä.

3. Kyseiset yhteisön säädökset ovat perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta moottoriajoneuvojen jälleenmyyntiä ja huoltopalveluja koskevien sopimusten ryhmiin 12 päivänä joulukuuta 1984 annettu komission asetus (ETY) N:o 123/85 [1] (jäljempänä asetus) ja 4.12.1991 annettu komission tiedonanto 91/C 329/06 [2].

4. Ranskalaisissa tuomioistuimissa aloitetussa menettelyssä vaaditaan kieltämään Massolia jatkamasta (harjoittamallaan tavalla) uusien ajoneuvojen myyntiä — jolloin uusiksi katsotaan myös ajoneuvot, joiden rekisteröinnistä on kulunut enintään kolme kuukautta tai joilla on ajettu enintään 3000 kilometriä — ja mainostamasta tällaista myyntiä. Samalla vaaditaan Massolin velvoittamista korvaamaan näin aiheutunut vahinko.

5. Tribunal de commerce d'Albin mukaan asianosaisten vaatimusten vuoksi tämän kansallisen tuomioistuimen on lausuttava käsityksensä "valmistajien Ranskaan perustamiin jakeluverkostoihin kuulumattomien, uusien ajoneuvojen myyjien toiminnan laillisuudesta

* Alkuperäinen kieli: espanja.

1 — EYVL 1985 L 15, s. 16.
2 — EYVL C 329, s. 20.

eurooppa-oikeuden ja erityisesti asetuksen (ETY) N:o 123/85 perusteella", ennen kuin voidaan arvioida kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian kannalta merkityksellisiä tosiasiallisia ja oikeudellisia seikkoja.

6. Tämän vuoksi Tribunal de commerce d'Albi on esittänyt seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Voiko ranskalaisilla yksinmyyntisopimuksilla (Peugeot, Renault, Citroën, Ford ja Honda) olla kolmansiin liikkeenharjoittajiin ulottuvia oikeusvaikutuksia eurooppa-oikeuden yleisten sääntöjen eli vapauden periaatteen yhteydessä ja erityisesti, jos itsenäinen jälleenmyyjä onnistuu hankkimaan tietystä jakeluverkostosta laillisesti uusia ajoneuvoja, voiko valmistaja, maahantuoja tai jäsenvaltiossa toimiva jakeluverkostoon kuuluva jälleenmyyjä vastustaa asetuksen N:o 123/85 tai yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön nojalla sitä, että kyseinen itsenäinen jälleenmyyjä tuo uusia ajoneuvoja jäsenvaltioon ja myy niitä siellä edelleen, ainoastaan sillä perusteella, ettei viimeksi mainittu ole virallinen jälleenmyyjä eikä valtakirjan saanut välittäjä?"

Pääasiaa koskevat tosiseikat

7. Vaikka kaikkia asiaan liittyviä tosiseikkoja, joilla saattaisi olla merkitystä ennakkoratkaisukysymykseen vastaamiseksi, ei olekaan näytetty riittävästi toteen, voidaan kuitenkin pitää lähtökohtina seuraavia asianosaisten väitteisiin ja ennakkoratkaisupyyntöä koskevaan päätökseen perustuvia seikkoja:

a) Massol-yhtiön toiminta-ajatuksena — yhtiötä koskevien kaupparekisterimerkintöjen mukaan — on "kaikenlaisten moottoriajoneuvojen huolto, korjaus ja vuokraus sekä niiden tuonti ja vienti";

b) mainittu yhtiö ei ole autojen valmistajien hyväksymä jälleenmyyjä eikä kuulu sellaisiin "virallisiin" jakeluverkostoihin, joita nämä valmistajat ovat perustaneet asetuksen perusteella;

c) tästä huolimatta Massol toimii itsenäisenä kauppaedustajana myyden uusia ajoneuvoja ja käyttäen itsestään joskus nimitystä lopulliselta kuluttajalta "valtakirjan saanut välittäjä".

Osapuolten väitteet

8. Pääasian kantajat vetoavat tekemiinsä jälleenmyyntisopimuksiin, joiden mukaan niillä on autojen jälleenmyynnin osalta

yksinoikeus perustaa liike sekä markkinoida ja myydä suoraan tai kauppaedustajien välityksellä uusia ajoneuvoja. Niiden mukaan Massol toimii "viralliseen" jakeluverkostoon kuulumattomana "autokauppiaana" jälleenmyyjien yksinmyyntisopimusten ja yhteisön oikeuden säännösten vastaisesti, koska se ei ole valtakirjan saanut välittäjä eikä täytä niitä täsmällisiä ja pakottavia edellytyksiä, jotka mainituissa säännöksissä asetetaan valtakirjan saaneille välittäjille.

9. Kantajat viittaavat Massolin vuosina 1993 ja 1994 paikallislehdissä julkaisemiin mainoksiin, joiden perusteella ne katsovat, että mainittu yhtiö on toiminut kauppiaana tai jälleenmyyjänä, joka ilmoittaa pitävänsä varastossaan paljon uusia ajoneuvoja ja voivansa toimittaa näitä välittömästi; se antaa myös ymmärtää, että se saa piakkoin uusia autoeriä varastoonsa. Ne mainitsevat myös *huissier de justice'ien* [3] lausumat, joiden mukaan Massolin harjoittama toiminta on laajamittaista.

10. Jälleenmyyjät viittaavat vaatimustensa tueksi siihen, että asetuksessa todetaan, että kuluttajan edun ja liikenneturvallisuuden vuoksi uusien ajoneuvojen myynnistä ja huoltopalvelusta on huolehdittava jakeluverkostolla, jonka valmistaja on valinnut olemaan kanssaan yhteistyössä; asetuksessa tunnustetaan siten jälleenmyyjille "yksinoikeus sijoittautua ja harjoittaa kaupallista toimintaa uusien ajoneuvojen jälleenmyyntiä ja huoltopalveluja varten".

11. Jälleenmyyjät myöntävät kuitenkin, että lopullinen kuluttaja voi asetuksen mukaan hankkia uuden ajoneuvon "virallisen" jakeluverkoston ulkopuolelta antamalla välittäjälle valtakirjan. Edellä mainitun 4.12.1991 annetun komission tiedonannon mukaan tämä välittäjä on pelkkä palvelujen tarjoaja, joka toimii ostajan, lopullisen kuluttajan, lukuun, mutta jolla ei ole oikeutta pitää varastoja eikä johtaa yleisöä harhaan, kuten esillä olevassa asiassa, eikä myöskään ryhtyä harjoittamaan itsenäisen tai riippumattoman jälleenmyyjän toimintaa jakeluverkoston ulkopuolella.

12. Itsenäinen ajoneuvojen jälleenmyyjä ei voi näiden hyväksyttyjen jälleenmyyjien mukaan ryhtyä yksinomaisessa jakelujärjestelmässä kilpailemaan yksinmyyjien kanssa riippumatta siitä, mistä ne hankkivat myymänsä autot. Lisäksi esillä olevassa asiassa tällainen ajoneuvojen hankinta on niiden mukaan välttämättä lainvastaista, koska Massolin hankkimat ajoneuvot voivat olla peräisin vain joko joltakin "viralliselta" jälleenmyyjältä, joka on ollut vilpillisesti yhteistoiminnassa mainitun yhtiön kanssa, tai ajoneuvojen vuokrausta harjoittavilta yrityksiltä, jotka vuorostaan ovat tällöin ostaneet nämä ajoneuvot siten, ettei tarkoituksena olekaan ollut vuokrata niitä, vaan asettaa ne uusina kolmansien yritysten käytettäviksi.

13. Massol ei ole esittänyt huomautuksia yhteisöjen tuomioistuimessa sille asetetussa

3 — Oikeuslaitoksen palveluksessa olevat sellaiset virkavallan edustajat (*officier ministériel*), jotka voivat mm. antaa todistuksia yksityishenkilöiden tai niiden tuomioistuinten, joissa ne toimivat, pyynnöstä.

määräajassa. Se väitti Tribunal de commerce d'Albissa esittämässään vastineessa, että sen toiminta on laillista, eikä sitä ole katsottava vilpilliseksi kilpailuksi.

14. Massolin mukaan tutkittaessa Citroënin, Peugeot'n, Fordin ja Hondan jälleenmyyntisopimuksia voidaan todeta, että niissä myönnetty yksinoikeus koskee ainoastaan oikeutta käyttää valmistajan kaupallisia markkinointimenetelmiä, imagoa, nimeä tai tavaramerkkiä. Yksinmyyntioikeus on ainoastaan näennäinen, koska se riippuu valmistajan yksipuolisesta tahdosta tehdä verkostostaan aukoton, mitä valmistajat eivät ole tehneet, koska ne myyvät 40 prosenttia tehdastuotannostaan jälleenmyyntiverkostojensa ulkopuolelle.

15. Massol lisää, että ottaen huomioon Ranskan *code civil*in 1165 pykälän mukaisen sopimusten suhteellisen vaikutuksen periaatteen yksinmyyntisopimukset sitovat ainoastaan niiden osapuolia, eikä näillä sopimuksilla ole kolmansiin ulottuvia oikeusvaikutuksia. Se väittää, ettei millään sopimuksella, ei myöskään jälleenmyyntisopimuksella, voida kieltää sopimuksen ulkopuolista kolmatta henkilöä harjoittamasta sellaista toimintaa, jota ei ole nimenomaisesti laissa tai asetuksessa kielletty. Se viittaa sekä kyseiseen yhteisön asetukseen että *code civil*iin todetakseen, ettei missään säännöksessä kielletä liikkeenharjoittajaa myymästä voitolla laillisesti hankkimiaan uusia ajoneuvoja.

16. Massolin mukaan jälleenmyyjät eivät voi vedota asetukseen, sillä niiden tekemät jälleenmyyntisopimukset eivät vastaa asetuksessa asetettuja vähimmäisedellytyksiä, koska mainituissa sopimuksissa myönnetään valmistajille lähes yksin niiden oman harkinnan mukaan käytettävät valtuudet, eikä asetuksessa ole säädetty tällaisista valtuuksista. Massol viittaa tältä osin kantajina olevista 12 jälleenmyyjästä Euroopan yhteisöjen komissiolle tehtyyn valitukseen.

17. Kiistääkseen vilpillistä kilpailua koskevan syytöksen Massol lisää, että tapa, jolla uudet ajoneuvot on hankittu, on täysin laillinen, ja täsmentää, että mahdollisuus hankkia uusia ajoneuvoja jakeluverkoston ulkopuolelta riippuu yksinomaan valmistajien politiikasta eli siitä, päättävätkö ne tehdä verkostostaan aukottoman vai ei. Mainittu yhtiö korostaa verkoston aukottomuutta koskevaa perustetta ja sitä, kuinka valmistaja käytännössä toteuttaa verkoston, osoittaakseen, että hyväksyttyjen jälleenmyyjien välityksellä tapahtuva jälleenmyynti on ainoastaan yksi jälleenmyyntitapa muiden joukossa.

18. Komissio katsoo huomautuksissaan, ettei Massolin harjoittaman kaltaista toimintaa voida pitää asetuksen vastaisena, koska toisaalta asetuksessa ei kielletä ajoneuvojen valmistajia myymästä ajoneuvoja yksinmyyntiverkostoista poikkeavilla menetelmillä ja koska toisaalta asetuksessa ei liioin kielletä

yksipuolista toimintaa tai ryhmäpoikkeusasetusten kattamista sopimuksista poikkeavia sopimuksia.

19. Ranskan hallitus katsoo, että yhteisön oikeuden nykytilassa sopimusten suhteellisen vaikutuksen arviointi kuuluu kansallisille tuomioistuimille sen jäsenvaltion kansallisessa oikeusjärjestyksessä säädettyjen perusteiden mukaisesti; asetuksessa itsessään ei kielletä itsenäistä jälleenmyyjää tuomasta uusia ajoneuvoja maahan ja myymästä niitä virallisen jakeluverkoston ulkopuolella edes silloin, kun se ei ole asetuksen 3 artiklan 11 kohdassa tarkoitettu valtakirjan saanut välittäjä.

20. Lopuksi Kreikan hallitus katsoo huomautuksissaan, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämä kysymys — eli mahdollisuus vedota moottoriajoneuvojen yksinmyyntisopimuksiin kolmansia vastaan — ei kuulu yhteisön oikeuden soveltamisalaan ja että ratkaisu on tehtävä kansallisen oikeuden perusteella.

Autojen jakelua koskevat yhteisön oikeuden säännökset

21. Asetuksessa määritellään ne sopimukset, joiden voidaan katsoa täyttävän 2.3.1965 annetun neuvoston asetuksen N:o 19/65/ETY edellytykset [4] ja jäävän muutoin ehdottoman kiellon ulkopuolelle. Kyseessä ovat määrätyksi ajaksi tai toistaiseksi tehdyt sopimukset, joilla tuotteita toimittava yritys antaa toiselle tehtäväksi näiden tuotteiden jälleenmyynnin ja niihin liittyvät palvelut; tällä tavoin toinen osapuoli (valmistaja taikka yleensä tavarantoimittaja) antaa toiselle osapuolelle (jälleen- tai yksinmyyjälle) tehtäväksi edistää tiettyjen moottoriajoneuvoalan tuotteiden jälleenmyyntiä ja huoltopalveluja. Tavarantoimittaja sitoutuu näillä sopimuksilla siihen, että se toimittaa sopimusalueella sopimustuotteita jälleenmyyntiä varten ainoastaan jälleenmyyjälle tai, jos jälleenmyyjää ei ole, jakeluverkostoon kuuluvien yritysten suppealle piirille.

22. Tällaiset sopimukset ovat periaatteessa mitättömiä, koska ne ovat yleensä omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja koska niiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla tai niistä seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy yhteismarkkinoilla. Tästä huolimatta EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaan suoraan perustuvasta tällaisia sopimuksia koskevasta kiellosta voidaan poiketa rajoitetuin edellytyksin tämän 85 artiklan 3 kohdan nojalla, jos kyseisen asetuksen kaltaisessa erityisessä säädöksessä vahvistetaan nimenomaisesti, ettei se koske mainittuja sopimuksia.

4 — EYVL 1965 36, s. 533.

23. Ratkaistavina olevat ongelmat aiheutuvat esillä olevassa asiassa nimenomaan asetuksen henkilöllisestä soveltamisalasta. Ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella ei ole epäilystä jakelujärjestelmän pätevyydestä sellaisenaan (30.9.1995 saakka, jolloin asetus lakkasi olemasta voimassa ja korvattiin uudella, 28.6.1995 annetulla komission asetuksella (EY) N:o 1475/95 [5]), vaan tämän jakelujärjestelmän vaikutuksista moottoriajoneuvojen markkinointia harjoittaviin toisiin taloudellisiin toimijoihin.

24. Täsmällisesti sanottuna asetuksen 3 artiklan 11 kohdassa sallitaan, että tällaisissa sopimuksissa on lausekkeita, joiden perusteella jälleen- tai yksinmyyjä saa

" — — myydä sopimusvalikoimaan kuuluvia moottoriajoneuvoja tai vastaavia tuotteita välittäjän palveluksia käyttäville kuluttajille ainoastaan, jos kyseisellä välittäjällä on etukäteen annettu valtakirja tietyn ajoneuvon ostamiseen sekä mahdollisesti sen toimituksen hyväksymiseen kuluttajan puolesta".

25. Toisin sanoen jälleenmyyjä voi kieltäytyä myymästä ajoneuvoja jakeluverkostoon kuulumattomille välittäjille, elleivät nämä ole saaneet lopullisilta kuluttajilta valtakirjaa näiden ajoneuvojen ostamiseen näiden kuluttajien nimissä ja näiden lukuun; tällainen mahdollisuus taas on poikkeus siitä periaatteesta, jonka mukaan jälleenmyyntiä harjoittavat ainoastaan jakeluverkostoon kuuluvat jälleenmyyjät.

26. Toisaalta asetuksen 3 artiklan 10 kohdassa sallitaan se, että tällaisiin sopimuksiin sisältyy lausekkeita, joiden mukaan jälleen- tai yksinmyyjä toimittaa jälleenmyyjälle "— — sopimustavaroita tai vastaavia tavaroita ainoastaan, jos jälleenmyyjä on jakeluverkostoon kuuluva yritys — —".

27. Käsitteisiin "välittäjä" ja "jälleenmyyjä" liittyneiden tulkintavaikeuksien vuoksi komissio antoi 12.12.1984 [6] ja 4.12.1991 kaksi tiedonantoa (näistä jälkimmäinen on jo mainittu edellä), joiden tarkoituksena oli selventää kyseisen asetuksen tiettyjä kohtia.

28. Täsmällisesti sanoen vuoden 1991 tiedonnolla pyrittiin "selventämään tässä asetuksessa tarkoitettujen välittäjien toimintamahdollisuuksia" ja siinä määriteltiin välittäjät palvelujen tarjoajiksi, jotka toimivat ostajan, lopullisen kuluttajan, lukuun ilman

5 — EYVL L 145, s. 25.

6 — EYVL C 17, s. 4.

omistamiseen tavanomaisesti liittyvää riskiä ja jotka ovat saaneet tätä ennen nimetyltä henkilöltä valtakirjan.

29. Komissio katsoo, että vaikka valtakirjan saaneella välittäjällä onkin oikeus järjestää vapaasti toimintansa, niin se, että se käyttää hyväkseen sellaista yritysverkostoa, jolla on yhteiset ulkoiset tunnusmerkit tai muita yhteisiä muista erottuvia merkkejä, ei saa aiheuttaa sellaista virheellistä vaikutelmaa, että se kuuluu hyväksyttyyn jakelujärjestelmään. Valtakirjan saaneen välittäjän on toimittava täysin avoimesti tarjottujen palvelujen ja niistä vaadittujen palkkioiden osalta. Mainitun välittäjän mainonta ei saa olla sellaista, että mahdolliset asiakkaat sekoittaisivat sen jälleenmyyjään tai kyseisten ajoneuvojen valmistajan tai valmistajien jakeluverkostoon kuuluvaan yritykseen. Hankkiessaan autoja myytäväksi se ei voi ylläpitää hyväksyttyjen jälleenmyyjien kanssa sellaisia etuoikeutettuja suhteita, jotka ovat näiden jälleenmyyjien asetuksen mukaisten sopimusvelvoitteiden vastaisia.

30. Jos välittäjät eivät toiminnassaan ota huomioon näitä näkökohtia ja perusteita, on tiedonannon mukaan oletettava, ellei toisin näytetä, että välittäjä "ylittää asetuksen N:o 123/85 3 artiklan 11 kohdassa vahvistetut rajat tai johtaa yleisöä harhaan antamalla itsestään sellaisen vaikutelman, että se on jälleenmyyjä".

Moottoriajoneuvojen jakeluverkostoihin kuulumattomien itsenäisten liikkeenharjoittajien asema

31. Kantajien tärkeinä pitämien tosiseikkojen (varastossa olevien ajoneuvojen suuri lukumäärä sekä välitöntä toimitusta ja uusien ajoneuvoerien saapumista koskevat Massolin mainokset) perusteella yksin ei voida päätellä varmuudella sitä, onko Massol todella "viralllisen" jakeluverkoston ulkopuolinen jälleenmyyjä vai lopullisilta kuluttajilta valtakirjan saanut pelkkä välittäjä. Tällainen päätelmä kuuluu periaatteessa kansalliselle tuomioistuimelle sen arvioitua kummankin asianosaispuolen esittämät näytöt, kun taas ennakkoratkaisukysymykseen annettavaan vastaukseen ei erityisesti vaikuta se, kummasta tilanteesta on kyse.

32. On nimittäin mahdollista, että yritys, joka markkinoi uusia ajoneuvoja normaaliin tapaan ja ammattimaisesti, on asetuksessa tarkoitettu "valtakirjan saanut välittäjä", eivätkä tällaiseen oikeudelliseen määrittelyyn sinänsä vaikuta sellaiset seikat kuin varastossa olevien ajoneuvojen suuri määrä, toteutettujen liiketoimien huomattava lukumäärä, välityspalkkioiden periminen, luoton myöntäminen asiakkaille ajoneuvon ostoa varten tai mainonta palvelujen myynnin edistämiseksi taikka muut vastaavat seikat.

33. Tältä osin ovat erityisen merkityksellisiä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamukset sen 22.4.1993 antamassa tuomiossa [7], jolla ratkaistiin Automobiles Peugeot'n ja Peugeot SA:n nostama 4.12.1991 tehtyä komission päätöstä koskeva kumoamiskanne; tässä päätöksessä katsottiin perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaiseksi Automobiles Peugeot SA:n jälleenmyyjilleen lähettämä kiertokirje siitä, että nämä lakkauttaisivat toistaiseksi ajoneuvojen toimittamisen eräälle lopullisten kuluttajien lukuun välittäjänä toimineelle yritykselle.

34. Yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Peugeot vastaan komissio 16.6.1994 antamassa tuomiossa [8], jolla hylättiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä mainitusta tuomiosta tehty valitus, todettiin seuraavaa:

"— — valtakirja on asetuksen N:o 123/85 3 artiklan 11 kohdan täsmällisen sanamuodon perusteella ainoa edellytys sille, että henkilöä voidaan pitää välittäjänä.

— — Siltä osin kuin kyse on väitteestä, jonka mukaan edellä mainitussa asiassa 243/83, Binon, 3.7.1985 annettua tuomiota (Kok. 1985, s. 2015) ei ole noudatettu, on syytä todeta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi aivan oikein, että mainittua oikeuskäytäntöä, joka koskee perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamista yrityksen ja kauppaedustajan välisiin suhteisiin, ei sovelleta valtakirjan saaneeseen välittäjään, joka toimii lopullisen kuluttajan lukuun, ja ettei ammattimaisen välittäjän saamien valtakirjojen lukumäärällä sellaisenaan ollut merkitystä, jotta välittäjän toiminta sen vuoksi muuttuisi muuksi."

35. Koska ei ole yksityiskohtaisempaa näyttöä, jonka arviointi johdonmukaisesti kuuluisi ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle, on mahdollista, että vastaajana olevan yrityksen harjoittamaa liiketoimintaa voidaan pitää sellaisen välittäjän toimintana, joka hankkii lopullisilta kuluttajilta etukäteen saamansa valtakirjan perusteella ajoneuvoja kolmansille. Massolin liiketoiminta kuuluu tässä ensimmäisessä tapauksessa näin ollen asetuksen soveltamisalaan, eivätkä ajoneuvojen valmistajat tai näiden ajoneuvojen jakeluverkostoihin kuuluvat jälleenmyyjät voi pyrkiä estämään tällaista liiketoimintaa.

36. Sitä vastoin — ja Tribunal de commerce d'Albin ennakkoratkaisupyyntöä koskevassa päätöksessä viitataan pikemmin jälkimmäiseen tilanteeseen —, jos Massolin toimintaa ei oikeudellisesti ole luonnehdittava välitystoiminnaksi vaan itsenäiseksi jälleenmyynniksi (koska Massol ensin hankkii omistusoikeuden myöhemmin luovuttamiinsa autoihin ja koska sillä on jälleenmyyjille — eikä välittäjille — luonteenomainen riski, kuten esimerkiksi velvollisuus antaa takuu), kyseessä

7 — Asia T-9/92, Peugeot v. komissio (Kok. 1993, s. II-493).

8 — Asia C-322/93 P, Peugeot v. komissio (Kok. 1994, s. I-2727).

olisi sellainen tilanne, joka ylittää asetuksen asiallisen soveltamisalan, koska asetuksessa ei periaatteessa oteta huomioon sellaisten ammattimaisten taloudellisten toimijoiden olemassaoloa, jotka harjoittavat tavanomaisesti "virallisten" jakeluverkostojen ulkopuolella uusien ajoneuvojen markkinointia.

37. Yhteisön oikeudessa ei kuitenkaan kielletä tällaista toimintaa. Toisenlainen tulkinta olisi vastoin asetuksen sisältöä ja tavoitetta, koska asetuksen tarkoituksena ei ole yhdenmukaistaa tai säännellä sitovin säännöksin autojen jälleenmyyntiä, vaan ainoastaan vahvistaa ne edellytykset, joilla poikkeuksellisesti voidaan pitää sallittuina [9] tiettyjä kilpailua rajoittavia sopimuksia, jotka periaatteessa ovat kiellettyjä.

38. Toisin sanoen asetuksen säännöksillä poistetaan — oikeudellisena välineenä olevalla ryhmäpoikkeuksella, joka tässä tapauksessa on pikemminkin yhtä taloudellisen toiminnan alaa koskeva poikkeus — ainoastaan muutoin mitättömyyden aiheuttava virhe autojen valmistajien ja jälleenmyyjien tekemistä tietyistä sellaisista jälleenmyyntisopimuksista, jotka vapaan kilpailun vastaisina olisivat muuten mitättömiä, eikä asetuksen tavoitteena sitä vastoin ole säätää pakollisia toimintaohjeita kaikille alalla toimiville liikkeenharjoittajille.

39. Yhteisöjen tuomioistuin on todennut tämän seikan asiassa VAG France 18.12.1986 antamassaan tuomiossa [10] seuraavasti:

"12. — — asetuksessa N:o 123/85 perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohtaa soveltavana asetuksena annetaan ainoastaan moottoriajoneuvoalan taloudellisille toimijoille tiettyjä mahdollisuuksia laatia jälleenmyyntiä ja huoltopalveluja koskevat sopimukset siten, että huolimatta niihin sisältyvistä tietynlaisista yksinoikeus- ja kilpailukieltolausekkeista, nämä sopimukset voivat jäädä 85 artiklan 1 kohdan kiellon ulkopuolelle. Asetuksen N:o 123/85 säännöksissä ei kuitenkaan aseteta taloudellisille toimijoille velvollisuutta käyttää näitä mahdollisuuksia. Säännösten vaikutuksesta tällaisen sopimuksen sisältö ei myöskään muutu, eikä se ole mitätön, vaikka kaikki asetuksen mukaiset edellytykset eivät täytykään — —.

16. — — asetuksessa N:o 123/85 ei säädetä sellaisia pakottavia säännöksiä, jotka vaikuttaisivat suoraan sopimuslausekkeiden pätevyyteen tai sisältöön taikka velvoittaisivat sopimuspuolia mukauttamaan sopimuksen sisältöä, vaan siinä vahvistetaan vain edellytykset, joiden täyttyessä ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetty kielto ja näin ollen mitättömyys eivät koske tiettyjä sopimuslausekkeita — —".

9 — Siitä, että on välttämätöntä olla tulkitsematta laajentavasti asetukseen sisältyviä poikkeuksia, ks. asioissa C-266/93, Volkswagen AG, ja C-70/93, Bayerische Motorenwerke AG, 24.10.1995 annetut tuomiot (Kok. 1995, s. I-3439, I-3477).

10 — Asia 10/86, VAG France (Kok. 1986, s. 4071, 12 ja 16 kohta).

40. Edellä esitetyn perusteella on selvää, että jos yritys ei kuulu "viralliseen" jakeluverkostoon vaan harjoittaa sekä uusien että käytettyjen autojen ostoa ja myyntiä omaan lukuunsa, sen toimintaa ei voida asetuksen perusteella vastustaa millään tavalla.

Jälleenmyyntisopimusten kolmansiin ulottuvat vaikutukset

41. Asetuksen hengen mukaan ajoneuvojen valmistajien ja "virallisten" yksin- tai jälleenmyyjien väliset jälleenmyyntisopimukset eivät voi millään tavoin vaikuttaa käsiteltävässä asiassa kyseessä olevan kaltaiseen toimintaan, eikä niihin voida vedota tällaista toimintaa vastaan. Tällaista itsenäistä osto- ja myyntitoimintaa ei voida kieltää asetuksen perusteella, koska sopimusten ulkopuolisille yrityksille ei ole asetettu niiden kilpailukeinoja koskevia pakollisia toimintaohjeita, vaan asetuksen avulla ainoastaan vältetään tietyistä sopimusten osapuolten kilpailunvastaisista menettelyistä muuten aiheutuva mitättömyys.

42. Tämä ei varmastikaan merkitse sitä, etteikö ajoneuvojen valmistajien ja jälleenmyyjien välisillä jälleenmyyntisopimuksilla olisi minkäänlaisia kolmansiin ulottuvia vaikutuksia; niillä on tarkasti määriteltyjä tällaisia vaikutuksia, kuten esimerkiksi mahdollisuus vedota mainittuihin sopimuksiin kieltäydyttäessä toimittamasta hyväksytyn jakeluverkoston ulkopuolisille yrityksille ajoneuvoja sekä niiden osia tai varaosia. Kyseessä olisi tällöin perusteltu kieltäytyminen, koska asetuksen mukaisesti poikkeus on mahdollinen tämän sellaisenaan vapaata kilpailua koskevien sääntöjen vastaisen menettelyn osalta.

43. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan on sallittua kieltäytyä myöntämästä takuuseen liittyviä palveluja jakeluverkoston ulkopuolisille yrityksille sen lisäksi, ettei niille toimiteta tavaraa. Asiassa Cartier 13.1.1994 annetussa tuomiossa [11] todetaan seuraavaa:

"32. — — Tältä osin on todettava, että sellainen sopimusvelvoite, jonka mukaan takuu koskee ainoastaan jakeluverkostoon kuuluvia myyjiä ja se evätään kolmansien myymiltä tavaroilta, johtaa samaan lopputulokseen ja vaikuttaa samalla tavoin kuin sellaiset sopimuslausekkeet, joiden mukaan myynti on sallittua ainoastaan jakeluverkostoon kuuluville liikkeenharjoittajille. Samoin kuin mainitut sopimuslausekkeet, takuun rajoittaminen on keino, jolla valmistaja estää verkoston ulkopuolisia ryhtymästä markkinoimaan järjestelmään kuuluvia tuotteita.

33. Koska sellaiset sopimuslausekkeet ovat sallittuja, joiden mukaan valmistaja sitoutuu myymään tuotteitaan ainoastaan hyväksyttyjen jälleenmyyjien välityksellä ja nämä

11 — Asia C-376/92, Cartier (Kok. 1994, s. I-15, 32 ja 33 kohta).

hyväksytyt myyjät puolestaan sitoutuvat myymään edelleen ainoastaan toisille hyväksytyille myyjille tai kuluttajille, ei ole mitään syytä kohdella ankarammin sellaista järjestelmää, jossa sopimuksella rajoitetaan takuu koskemaan ainoastaan hyväksyttyjen jälleenmyyjien välityksellä myytyjä tuotteita — —."

44. Se, että tällainen kieltäytyminen on sallittua, on merkittävin niistä kolmansiin ulottuvista vaikutuksista, joita aiheutuu valmistajien ja hyväksyttyjen jälleenmyyjien autoalalla tekemistä sopimuksista; valmistajilla ja jälleenmyyjillä on asetuksen perusteella oikeus käyttää tällaisia sopimuksia keinona puolustaa jakeluverkostoaan.

45. Välittömänä seurauksena edellä mainitusta seikasta ja saman oikeudellisen ilmiön kääntöpuolena on myös sellainen kolmansiin ulottuva vaikutus, että mainittuihin sopimuksiin voidaan vedota pätevästi kolmansien syyttäessä sopimuspuolia kilpailunvastaisesta toiminnasta. Tällaisessa tapauksessa kyseessä on sopimusten puolustusvaikutus, johon voidaan vedota sellaisia jakeluverkoston ulkopuolisia yrityksiä vastaan, jotka jälleenmyyjinä vaativat saada mainitun verkoston tuotteita vapaasti haltuunsa.

46. Tätä vaikutusta tarkasteltiin nimenomaisesti yhteisöjen tuomioistuimen asiassa L'Oréal 11.12.1980 antamassa tuomiossa [12], jossa käsiteltiin erityisesti komission perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan nojalla myöntämistä poikkeuksista aiheutuvia kolmansiin ulottuvia oikeusvaikutuksia. Yhteisöjen tuomioistuin totesi tältä osin seuraavaa:

"— — ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan nojalla myönnettyjä poikkeuksia koskevien päätösten perusteella syntyy oikeuksia siten, että tällaisten päätösten kohteena oleviin järjestelyihin osalliset voivat vedota järjestelyihin sellaisia kolmansia vastaan, jotka moittivat niitä mitättömiksi 85 artiklan 2 kohdan perusteella."

47. Yhteenvetona todettakoon, että asetuksen mukaisesti tehtyjen jälleenmyyntisopimusten perusteella sopijapuolina olevilla yrityksillä on kolmansiin nähden oikeus kieltäytyä toimittamasta jakeluverkoston ulkopuolisille muille yrityksille sopimustuotteita tai -palveluja; sopijapuolina olevat yritykset voivat myös näiden sopimusten perusteella kiistää kolmansien nostamat kanteet tai esittämät vaatimukset, joissa yleiseen kilpailuvapauden periaatteeseen vedoten moititaan näitä sopimuksia mitättömiksi. Mutta nämä sopimukset eivät ole riittävä peruste sille, että

12 — Asia 31/80, L'Oréal (Kok. 1980, s. 3775, 23 kohta).

jakeluverkoston ulkopuolisilta kolmansilta kiellettäisiin uusien ajoneuvojen itsenäinen markkinointi mainitun verkoston ulkopuolella.

Itsenäisten liikkeenharjoittajien vaikutus jakeluverkostojen toimintaan

48. Kansallinen tuomioistuin katsoo ennakkoratkaisupyyntöä koskevan päätöksensä perusteluissa, että "esillä olevassa asiassa ovat kyseessä vakavat asiat, ja tämän tuomioistuimen on otettava huomioon toisaalta jälleenmyyjien velvoitteet, joista on saatava kohtuullinen vastike, ja toisaalta se, että jakeluverkostoon kuulumattoman liikkeenharjoittajan selviytyminen saatetaan asettaa kyseenalaiseksi". Tällaisen käsityksen lähtökohtana tuntuu olevan se, että itsenäisten liikkeenharjoittajien olemassaolon hyväksyminen voisi käytännössä vaarantaa asetuksessa tarkoitetun järjestelmän, koska näin annettaisiin kolmansien, joilla ei ole "virallisten" jälleenmyyjien raskaampia velvollisuuksia, kilpailla näihin kanssa edullisemmasta kilpailuasemasta käsin.

49. Tämän väitteen lisäksi voidaan esittää kantajina olevien jälleenmyyjien väitteet, jotka koskevat itsenäisten jakeluverkostoon kuulumattomien myyjien tai jälleenmyyjien hankkimien autojen — niiden mielestä — välttämättä laitonta alkuperää. Hyväksyttyjen jälleenmyyjien mukaan tällaisten myyjien toiminnan salliminen edellyttäisi hyväksyttyjen jälleenmyyjien ja valmistajien tekemien sopimusten rikkomista; itsenäisten liikkeenharjoittajien toiminta on vilpillistä, koska ne voivat hankkia ajoneuvonsa ainoastaan houkuttelemalla hyväksytyn jälleenmyyjän rikkomaan sopimusta tai ainakin käyttämällä hyväkseen tällaista sopimuksen vastaista toimintaa.

50. Kumpikaan väite ei kuitenkaan ole tarpeeksi merkityksellinen, jotta olisi luovuttava asetuksen tulkinnasta, jota nyt aion ehdottaa.

51. Ensimmäisen väitteen osalta on selvästi kyseenalaista, että viralliset jälleenmyyjät olisivat pelkästään itsenäisten liikkeenharjoittajien olemassaolon vuoksi epäedullisemmassa asemassa näihin nähden. Pikemminkin asia on yleensä päinvastoin, koska ollessaan tekemisissä tietyn viralliseen jakeluverkostoon kuuluvan jälleenmyyjän kanssa lopullisten kuluttajien voidaan olettaa pitävän tärkeänä sitä, että mainitulla jälleenmyyjällä on valmistajan suora tuki takanaan. Toisaalta hyväksytyllä jälleenmyyjällä on etuoikeutettu suhde valmistajayritykseen ja se hyötyy valmistajan kauppapolitiikasta; näiden etuoikeutettujen suhteiden vuoksi se pääsee objektiivisesti edullisempaan asemaan kuin itsenäinen liikkeenharjoittaja. Tältä osin mahdollisesti esiintyvä ongelma on pikemmin itsenäisten liikkeenharjoittajien harhaanjohtava mainonta, mutta joka tapauksessa, vaikka kyseessä todella olisikin vilpillinen kilpailu — tämä arviointi kuuluu kansalliselle tuomioistuimelle —, pätee yleinen periaate, jonka mukaan jakeluverkoston ulkopuolisen itsenäisen myyjän toiminta on sallittua.

52. Jälkimmäisen väitteen huomioon ottaminen puolestaan edellyttäisi, että asetuksen mukaan moottoriajoneuvojen jakeluverkostojen olisi oltava "aukottomia", eli sellaisia, joihin verkoston ulkopuoliset eivät voi päästä, kuten joissakin muissa kansallisissa oikeusjärjestyksissä. Mutta sen lisäksi, ettei asetuksen tarkoituksena ole ottaa käyttöön pakollista jakelu*järjestelmää*, aukottomuus ei voi tämän saman asetuksen perusteella olla jakeluverkoston olemassaolon pätevyyden edellytys.

53. Yhteisöjen tuomioistuin totesi tällä tavalla edellä mainitussa asiassa Cartier 13.1.1994 antamassaan tuomiossa [13], jossa käsiteltiin erästä sellaista — tässä tapauksessa valikoivaa — jakeluverkostoa koskevaa ennakkoratkaisukysymystä, johon liittyi tiettyjä verkoston ulkopuolisia hankintoja koskevia ilmoitia. Yhteisöjen tuomioistuin lausui tällöin seuraavasti:

"26. Lisäksi, kuten komissio on perustellusti todennut, jos aukottomuudesta tehtäisiin valikoivan jakeluverkoston pätevyyden edellytys perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaan nähden, siitä seuraisi sellainen ristiriitainen tilanne, että tiukempien ja suljetumpien jakelujärjestelmien kohtelu olisi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräysten soveltamisen osalta edullisempaa kuin rinnakkaismyyntiin nähden joustavampien ja avoimempien jakelujärjestelmien kohtelu.

27. Lopulta valikoivan jakelujärjestelmän pätevyyden tunnustaminen yhteismarkkinoilla ei voi riippua siitä, pystyykö valmistaja toteuttamaan jakeluverkoston 'aukottomasti' kaikkialla, kun vieläpä tiettyjen kolmansien valtioiden lainsäädäntö voi vaikeuttaa tällaisen tavoitteen saavuttamista tai estää sen saavuttamisen.

28. Edellä esitetyn perusteella valikoivan jakeluverkoston 'aukottomuus' ei ole sen pätevyyden edellytys yhteisön oikeudessa."

54. Ei voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että itsenäisten liikkeenharjoittajien hankintalähteet ovat myös laillisia. Tosiasiassa kansallinen tuomioistuin olettaa näin, koska sen esittämän kysymyksen lähtökohta on se, että "itsenäinen jälleenmyyjä onnistuu hankkimaan *laillisesti* uusia ajoneuvoja jakeluverkostosta". Kansallisen tuomioistuimen on todettava pääasiassa toteen näytetyt tosiseikat ja arvioitava kussakin tapauksessa käytettyjä tavaranhankintatapoja.

55. Niiden hankintatapojen laillisuus, joilla itsenäiset liikkeenharjoittajat hankkivat autoja, ei siis ole ongelma vaan tosiseikka, jota on pidettävä tässä asiassa selvitettynä. Ei siten ole tarpeen, että antaakseen vastauksen esitettyyn ennakkoratkaisukysymykseen yhteisöjen tuomioistuin selvittelee yksityiskohtia, jotka liittyvät pääasian vastaajana olevan yrityksen käytettävissä oleviin keinoihin

13 — Ks. edellä alaviite 11.

tai sen tosiasiallisesti käyttämiin keinoihin. Tämä edellyttäisi, että arvioidaan rinnakkaistuontiin [14] liittyviä ilmiöitä, alunperin vuokrattavaksi tarkoitettujen "uusien" ajoneuvojen myymistä yksityishenkilöille tämän tarkoituksen vastaisesti tai muita vaihtoehtoisia hankintalähteitä; nämä kaikki ovat sellaisia yksityiskohtia, jotka menevät sen alan ulkopuolelle, johon yhteisöjen tuomioistuimen vastauksen ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen täsmällisin sanamuodoin esittämään kysymykseen on sijoituttava; kansallisen tuomioistuimen esittämä kysymys koskee itsenäisen jälleenmyyjän jo laillisesti hankkimia ajoneuvoja.

Ratkaisuehdotus

Edellä esitetyn perusteella ehdotan yhteisöjen tuomioistuimelle, että se vastaisi Tribunal de commerce d'Albin sille esittämään kysymykseen seuraavasti:

Perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta moottoriajoneuvojen jälleenmyyntiä ja huoltopalveluja koskevien sopimusten ryhmiin 12 päivänä joulukuuta 1984 annetun komission asetuksen (ETY) N:o 123/85 mukaan mainituilla sopimuksilla voi olla kolmansiin ulottuvia vaikutuksia silloin, kun osapuolina olevat yritykset perustelevat sitä, että ne kieltäytyvät toimittamasta jakeluverkoston ulkopuolisille muille yrityksille sopimustuotteita tai -palveluja, taikka kun näiden sopimusten perusteella kiistetään kolmansien esittämät kanteet, joissa moititaan näitä sopimuksia mitättömiksi ja vedotaan yleiseen kilpailuvapauden periaatteeseen, tai kun vastataan tällaisiin vaatimuksiin. Mutta mainittu asetus ei sitä vastoin ole riittävä peruste kieltää jakeluverkoston ulkopuolisilta yrityksiltä uusien tai käytettyjen ajoneuvojen itsenäinen markkinointi mainitun verkoston ulkopuolella edes silloin, kun mainittu yritys ei ole lopullisilta kuluttajilta valtakirjan saanut välittäjä. Kansallisten tuomioistuinten asiana on kussakin tapauksessa tutkia niiden keinojen laillisuus, joilla itsenäiset liikkeenharjoittajat ovat hankkineet markkinoimiaan moottoriajoneuvoja.

14 — Tribunal de commerce de Lyon on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksen valtakirjan saaneiden välittäjien ja jälleenmyyjien harjoittaman rinnakkaistuonnin laillisuudesta asiassa C-309/94, Nissan France (Kok. 1996, s. I-677), jossa on annettu tämän ratkaisuehdotuksen kanssa samana päivänä toinen ratkaisuehdotus.